

Flerspråklige elever i det ordinære klasserommet i barneskolen – ressurser eller usynlige?

Nafo 19.november 2018

Kirsten Palm

Den norske konteksten

- Opplæringsloven § 2.8
- Elevenes morsmål utnyttes i liten grad i opplæringen
 - Rom for språk 2016; Ryen 2010, Tonne og Palm 2015
- En ganske tydelig diskurs i samfunnet der norsk språk er det som teller og morsmål er et problem
- Sterk offentlig oppmerksomhet knyttet til norskkompetanse for seksåringer, og at barnehagene ikke i tilstrekkelig grad gjør barna rustet til å begynne på skolen
- Diskusjon i forskningsmiljøene om morsmålets betydning (jf. Engen 2015)

Hvordan lærer vi språk?

- Språklige aktiviteter i meningsfulle situasjoner
- Ønske å snakke og kommunisere med andre
- Førstehåndserfaringer
- Samhandling og lek
- Både i strukturerte og ustrukturerte situasjoner
- Ny kunnskap må bygge på det elevene har med seg fra før – **også deres språkkompetanse**

Enspråklig opplæring i flerspråklige klasserom?

Referanse: Palm, K. (2018) Enspråklig opplæring i flerspråklige klasserom? Om lese- og skriveopplæringen i første klasse. I Palm K. og Michaelsen. E (red): Den viktige begynneropplæringen. En forskningsbasert tilnærming.

Skolene

- 3 kommuner
- 4 skoler
- Høy andel flerspråklige elever (50 – 80%)
- Lærere med erfaring med begynneropplæring

Datagrunnlag

- Intervju med 6 lærere + 1 førskolelærer
- Observasjon i 7 førsteklasse/ grupper
- Alle observasjoner og intervjuer ble gjennomført i løpet av september

Bruk av elevenes morsmål

- I undervisning
 - Tospråklige lærere
 - Kontrastivt arbeid
 - Oppslag på veggene
 - Tilgang på skjønnlitteratur
- I friminutt og lek
- Foreldrenes rolle

Noen resultater - undervisningen

- Førstespråket blir lite brukt
 - Bare en av skolene har tospråklige lærere som både gir morsmålsopplæring/fagstøtte og kartlegger
 - De andre har ingen tospråklig støtte
- Én lærer forteller om bevisst sammenlikning av ord og lyder på ulike språk
- Tre lærere snakker av og til med elevene om hva ting heter på ulike språk
- Én gjør det ikke – men vet at det kunne vært gjort
- Alle har tidlig start med engelsk – litt hver dag

Litteratur og oppslag på ulike språk

- Alle klasserommene hadde oppslag på engelsk
- Kun en lærer sa at hun alltid hadde plakater og forskjellig informasjon på mange språk
- Tre av de fire skolene hadde bøker på mange ulike språk på biblioteket
 - På skole 1 brukte ingen av de to lærerne slike bøker selv om de fantes
 - På skole 3 sier læreren:

Ja, elevene har tilgang på bøker i flere språk på skolebiblioteket. Somalisk, albansk, tyrkisk, arabisk, urdu, polsk og sikkert flere språk. Mange av elevene mine syntes det er kjempegøy å låne disse bøkene med seg hjem

- På skole 2 sier den ene læreren:

Elevene låner disse og er opptatt av at bøkene finnes på deres språk. Elever som har morsmåslærere er av og til på biblioteket med denne for å få hjelp til å velge bøker de kan låne med hjem. Dette er spesielt aktuelt der vi vet at det er vanskelig for foresatte å lese på norsk

- Og den andre læreren:

Nei, elevene har ikke tilgang til dette. De fleste av elevene leser ikke sitt eget morsmål. De færreste av foreldrene ønsker dette, da det kan bli for mye å forholde seg til for barna

Foreldrene

- Flere av lærerne oppfordrer foreldrene til å lese på morsmålet
- Noen snakker med foreldrene om å bruke morsmålet aktivt – ingen sier eksplisitt at de mener at det burde vært snakket mer norsk hjemme
- *.... lesing, sier at de gjerne kan se på bildene og snakke om hva det er på morsmålet. Og så lese på norsk.*
- Men sier du til foreldrene at de kan lese bøker på morsmålet? (spør Kirsten) *Ja, det oppfordrer jeg til*

I lek og friminutt

- Alle er opptatt av leken som arena for språklæring
 - Organiserer noen lekeaktiviteter i friminutt
 - Lager lekegrupper der barna har ulike morsmål
- Én uttrykker eksplisitt at det bare skal være norsk på skolen:
- *Nei, vet du hva, vi sier at vi må snakke norsk på skolen. ..Jeg vil at de skal snakke norsk, og det sier jeg også til dem. Dere er faktisk heldige som kan to språk, men her på skolen snakker vi et språk som alle skjønner*

Oppsummering – enspråklig eller flerspråklig opplæring?

- I hovedsak enspråklig opplæring – men en av skolene har noe morsmålsstøtte
- Engelsk introduseres nesten helt fra skolestart
- Tre av lærerne vektlegger bruk av skjønnlitteratur på morsmålet
- Flere av lærerne uttrykker at de vet de kunne eller burde ha gjort mer enn de faktisk gjør
- Den ene læreren viser hvilket handlingsrom som finnes for å utnytte flerspråklighet og mangfold som ressurs på ulike områder

Konklusjoner etter undersøkelsen

- Mangelen på nasjonale retningslinjer og få føringer på den enkelte skole gjør at det blir helt avhengig av lærerens initiativ og kompetanse på feltet
- Kollegaer på samme skole kan undervise helt ulikt selv om elevgruppa er ganske lik
- Det betyr at flerspråkligheten kan brukes og synliggjøres, men også bli ignorert eller i verste fall undertrykket
- Norskopplæring vektlegges sterkt – fokus på lesetester og kartlegging kan ha betydning
- Både den nasjonale og den lokale skolediskursen om nødvendigheten av norsk og problematiseringen av morsmål kan ha betydning for hva lærerne gjør
- Det trengs kompetanseheving blant lærere – og ikke minst konkrete eksempler på hvordan det språklige mangfoldet og mangfoldet generelt kan brukes i klasserommet

Teacher Well-Being and Diversity (TWBD): Managing Language and Social Diversity in Classrooms

- Et samarbeid mellom lærerutdanninger og grunnskoler i 4 land
- Prosjektperiode 2016-2019
- Et overordnet mål er å styrke lærernes kapasitet til å håndtere stort språklig og kulturelt mangfold i skolen
- Å utvikle nye verktøy, nye strategier og nye undervisningsmetoder

Den norske delen av prosjektet

- Partnerskolen på barnetrinnet ønsker å lage en form for verktøykasse der alle lærere på en enkel måte kan finne relevant materiale og undervisningsopplegg
- Delprosjekt 1.-3.klasse
- Ca 26 elever
- Ca 12 forskjellige språk + norsk

Språklig mangfold

- Inspirert av aksjonsforskning
- Læreren og forskeren diskuterer og planlegger forskjellige aktiviteter
- Fokus på såkalt “main - stream” klasserom
- Forsøker å skape språkstimulerende aktiviteter for alle elevene
- Forsøker å bruke språk som ressurs og ikke som problem

Flerspråklig praksis på småskoletrinnet

- «Språkhjørnet»
- God morgen på alle språkene
- Fader Jakop på mange språk
- Utforsking av ord på ulike språk
- Ulike alfabetsystemer
- Barnebøker på ulike språk
- Felles tekstskaping på norsk og oversettelser hjemme (Ulven og gutten)
- Dramatisering av «De tre små griser» i en flerspråklig versjon
- **Elevenes egne språkportretter**

«Språkekspertene»: Fader Jakob på 8 ulike språk

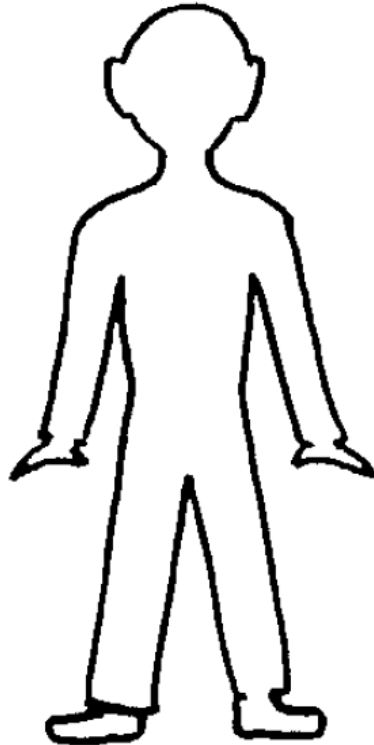
- Sangen er kjent i mange land
- Foreldrene skriver ned teksten med latinske bokstaver
- Elevene føler seg som eksperter når sangen synges på deres språk

De tre små grisene

- En flerspråklig dramatisering
- Flere elever pr. rolle
- Forteller på engelsk
- Sentrale ord ble gjentatt på mange språk

Språkportretter – «my language body»

ichen:

European centre for modern
languages:
<https://www.ecml.at/>

<http://maledive.ecml.at/Studymaterials/Individual/Visualisinglanguagepertoires/tabid/3611/language/en-GB/Default.aspx>

Den mangfoldige flerspråkligheten

- Alle elevene nevner mange språk –flere enn de snakker og forstår selv
- Flere språk enn læreren visste om
- Elever med begge foreldre fra et annet land og ett hjemmespråk i tillegg til norsk
- Elever med foreldre fra to ulike land utenom Norge og flere språk hjemme
- Elever med en foreldre fra et annet land og en fra Norge og to språk hjemme
- Elever med foreldre fra Norge men slekt og venner og erfaringer med flere språk
- Engelsk i barneskolen
- Nordiske perspektiver
- Dialekter

Hva ser vi så langt i prosjektet?

- Synliggjøring av og aksept for flerspråklige identiteter
- Elevene er stolte når de har med seg informasjon hjemmefra – og når de får vist fram litt av sin språkkompetanse
- Stimulering til bruk av flere språk både privat og i klasserommet
- Styrking av den metaspråklige bevisstheten gjennom språksammenlikninger – for alle elever
- Større aksept for at noen trenger språklig støtte på ulike språk
- Stor interesse hos mange foreldre - Styrker skole- hjem-samarbeidet
- Læreren opplever større trygghet i møte med mangfoldet og i møte med foreldrene
- Flerspråklighet som ressurs for alle elever?

Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen. September 2017

- Opplæringen skal sikre at elevene blir trygge språkbrukere, at de utvikler sin **språklige identitet**, og at de **kan bruke språk for å tenke, skape mening, kommunisere og** knytte bånd til andre. Språk gir oss tilhørighet og kulturell bevissthet.
- Kunnskap om **samfunnets språklige mangfold** gir alle elever verdifull innsikt i ulike uttrykksformer, ideer og tradisjoner. **Alle elever skal få erfare at det å kunne flere språk er en ressurs i skolen og i samfunnet**